

Mülteci Öğrencilerin Diğer Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Views Of Primary School Teachers About The Effects Of Refugee Students On The Academic Success Of Other Students

Nazlı Can KEKEÇ¹ Ahmet ÜSTÜN²

¹ Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim ABD, Amasya, Türkiye (Corresponding Author)

² Prof. Dr.; Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Amasya, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, mülteci öğrencilerin yaşamış oldukları sorunların diğer öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkilerini belirlemek için sınıf öğretmenlerinin görüşlerini derinlemesine incelemektir. Araştırma örneklemini farklı okullardan seçilmiş olan 8 tane sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu araştırma nitel araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma modeli nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik (olgu bilim) araştırma olarak belirlenmiştir. Veriler betimsel ve içerik analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri mülteci öğrenciler ile ilgili yaşadıkları sorunları iletişim problemi, uyum problemi, gruplaşmalar, hırçın davranışlar, sınıf düzenini bozma, dersin hızını yavaşlatma ve sınıf yönetimini zorlaştırma şeklinde ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrenciler ile yaşadıkları bu sorunların okul düzenini, sınıf yönetimini ve okulun akademik başarısını anlamlı şekilde etkili olduğu görüşünün ağırlık kazandığı tespit edilmiştir. Bulgular doğrultusunda araştırmacı mülteci öğrencilere oryantasyon uygulanması, Türkçe dili eğitimi verilmesi, uyum sınıflarının açılması, sınıflara öğrencilerin akademik başarı seviyelerine göre dağıtılması gibi birtakım önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sığınmacı, Mülteci öğrenciler, Akademik başarı

ABSTRACT

The purpose of this research was to deeply analyze the views of primary school teachers about the effects of refugee students and the problems they face on the academic success of other students. The reserch sample for this consists of 8 primary school teachers. This research was conducted using semistructured interview form in scope of qualitative research. The research was completed by using the phenomenology design, a type of qualitative research design. The findings were analyzed using descriptive and content analysis techniques. Primary school teachers that participated in the research expressed the problems they face in regards to refugee students as communication problems, problems of adaptation, grouping, aggressive behaviors, disrupting the order of class, slowing down the pace of lectures and aggravating the classroom management for teacher. It was found out that these problems the teachers face impacts the classroom management and academic success in school in a meaningful way. In accordance with the findings, some suggestions as opening orientation training courses, giving mandatory Turkish language lessons, opening adaptation classes or distributing the students over the classes according to their academic successes were given.

Key words: Immigration, refugee, refugee students, academic achievement

1. GİRİŞ

Mültecilik kavramına dair birçok toplumda, tarihin her döneminde, çeşitli görüşler ve anlayışlar gelişmiştir. Tarih boyunca sayısız insan isteyerek veya istemeyerek doğduğu toprakları bırakarak başka topraklarda yaşamış veya yaşamak zorunda kalmıştır. Kimi zaman daha iyi bir yaşam, daha kazançlı bir iş veya başka bir sebeple gönüllü olarak gerçekleşen bu durum, kimi zaman da soykırım, savaş veya bunlara benzer acı durumlar yüzünden gerçekleşmiştir. Fakat göç ve mültecilik hakkında değişmeyen bir husus varsa o da mültecilerin geldiği toplumda, olumlu veya olumsuz, bir etki bıraktığı ve o toplumun dinamiklerini bir şekilde değiştirdiğidir. Türk toplumu ve kültüründe de son on yılda genellikle Arap toplumlarından gelen mültecilerle özdeşleşmiş bu kavram sadece Türkiye'yi değil, tüm Avrupa ve Dünyanın yakından takip ettiği ve ilgilendiği bir fenomendir. Bir kelebeğin kanat çırpışının dünyanın diğer ucunda fırtına koparması gibi, dünyanın bir noktasındaki göç hareketleri de tüm dünyayı etkilemektedir. Türkiye de göç hareketlerinden bulunduğu bölgede en çok etkilenen ülkedir. Türk toplumu bu etkileri çok farklı alanlarda ve gözle görülür şekilde hissetmiştir. İstihdam, ekonomi, eğitim, sosyo kültürel alışkanlıklar, milli güvenlik vb. birçok alanda bu etkiler görülmektedir. Bu etkilerin hem yerli halk hem de mülteciler için toplumsal ve kültürel dinamiklere nasıl yansıdığı Türkiye'deki büyük bir çoğunluğun merakıdır. Özellikle gelecek neslin yeşereceği okullardaki değişen dinamikler, gelişme çağındaki öğrencileri ömür boyu etkileyecek ve ülkenin gelecekteki çehresini de beraberinde değiştirecektir. Öğrencilerin sadece akademik anlamda değil, sosyal anlamda da kendilerini bulduğu ve keşfettiği okullardaki mülteci öğrenci gerçeği göz ardı etmeden incelenmesi gereken bir durumdur.

1.1. Araştırmanın Amacı

2010'lu yılların başından beri mülteci öğrencilerin Türk eğitim sistemine nasıl ne derecede ve ne şekilde entegre olacağı merak edilen bir konu olmuştur. Geçen yıllarda sayıları artan mülteci ailelerin ve bu ailelerden gelen

çocukların ne derece adapte olduğu, eğitim gördükleri okullardaki diğer öğrencilere ve eğitime ne gibi etkileri olduğuna dair sorulara cevap almak amacıyla Türkiye genelinde sınıf öğretmenlerine çeşitli sorular sorulmuştur. Katılımcılara sorulan sorular şöyledir:

- ✓ Gözlemlerinize göre mülteci öğrencilerin genel olarak yaşadıkları problemler nelerdir?
- ✓ Mülteci öğrencilerinizin okulun düzenini ne yönde etkiliyor? Bu durumdan diğer öğrenciler nasıl etkileniyor?
- ✓ Sınıf Yönetimi konusunda mülteci öğrenciler ile problem yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız ne gibi problemler yaşıyorsunuz? Yaşadığınız bu problemler diğer öğrenciler üzerinde nasıl etki yaratıyor?
- ✓ Sizce mülteci öğrenciler ile diğer öğrenciler arasındaki ilişkiler diğer öğrencileri nasıl etkiliyor?
- ✓ Mülteci öğrenciler ile yaşanan sorunlar diğer öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkilerine yönelik neler düşünüyorsunuz?

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye Cumhuriyeti son on yıllık dönemde artan iltica ve göç hareketlerinden fazlaca etkilenmiş bir ülkedir. Hatta tüm Dünyada bu konuyla muhatap olmuş ülkelerin başında gelmektedir. Komşu ülkelerdeki iç ve dış karışıklıkların, Türkiye'nin coğrafi konumunun Avrupa ve Asya arasında bir köprü görevi görmesi de bu duruma etki eden sebeplerdendir. Kalıcı veya geçici göçmenlerin Türkiye'deki okullara, yerli öğrencilere ve genel akademik düzeye bu süreçte ne gibi etkisi olduğunu anlamak için de yapılan literatür taramasında karşışın sonuç bu konuda yapılan çalışmaların daha detaylı ve derinlemesine incelenebileceğidir. Bu çalışma Türkiye'de sayıları son on yılda artan mülteci ailelerin çocuklarının ne derece uyum sağladığı, okullardaki akademik ve sosyal gelişimi ne derece etkilediği, hangi durum ve problemlerin ne gibi etkilerinin olduğunu anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bulunan sorunlara ve durumlara dair ne gibi önlemler veya projeler gerçekleştirilebilir sorusuna da cevap aramak için çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu çalışma, mülteci öğrencilerin okul içi uyumlarının ve akademik etkilerinin özelinde ne gibi planlamalar yapılabileceğine dair bir çıkarım yapılabileceği için özel bir öneme de sahiptir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

- ✓ Bu araştırma kapsamında sınıf öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan görüşme 8 kişi ile sınırlıdır.
- ✓ Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin görev yapmakta oldukları okullar mülteci öğrencilerin ve Türk öğrencilerin aynı okulda ve aynı saatte eğitim gördükleri okullar ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırmada elde edilen bulgular görüşme formlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Varsayımı

Mülteci öğrencilerin yaşadıkları problemler göz önüne alınarak diğer öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkilerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada farklı okullarda görevli 8 sınıf öğretmeni ile görüşülmüş olup, görüşmeye katılanların yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve araştırmacı tarafından yöneltilen sorulara samimi ve objektif cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Göç, tarih boyunca tüm dünya insanları için bilinen bir kavram olmuştur. Kişilerin, grupların veya halkların belirli sebepler dolayısıyla kendi yaşadıkları toprakları bırakıp başka topraklara gelmesi, yeni bir kültür, adet ve anlayış sistemine dahil olması veya olmaya çalışması tarihin her döneminde görülmüş bir durumdur. Göç, diğer bir deyişle, istemli veya istemsiz bir şekilde gerçekleşen, kişinin kendi yaşadığı yeri bırakıp başka bir yere yerleşip orada hayatına devam etme durumu olarak tanımlanabilir (Ziya, 2012). Göç etme nedenleri ve sonuçları bakımından göç eden kişiler farklı şekillerde tanımlanabilir. Bu tanımlar mülteci, sığınmacı ve göçmen olarak belirlenebilir. Mülteci, herhangi bir kimliği (ırk, din, mezhep, siyasi görüş vb.) sebebiyle yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan ve geri dönemeyen kişi olarak tanımlanmıştır. Sığınmacı da aynı sebeplerden dolayı tehdit altında olan ve bu sebeple yaşadığı yerde ayrılan kişidir. Sığınmacı, mülteci ile aynı sebeplerden dolayı göç etmiş olsa da göç ettiği ülkede mülteci ile aynı hak ve özgürlüklere sahip olmayan kişilere sığınmacı denmektedir. Göçmen ise vatanında kendisine bir baskı olmamasına rağmen, ekonomik sebeplerle ve kendi isteğiyle başka bir ülkeye iltica eden kişiler için kullanılan tanımdır. Bu kişiler daha iyi iş olanakları ve ekonomik özgürlük için başka yerlere göç etmekte ve istedikleri zaman yaşadıkları yere dönebilmektedirler (Akkaş, 2005).

Türkiye'deki Suriye kökenli göçmenlerin birçoğu sığınmacı tanımında değerlendirilmektedir. Bu durumun sebebi 1951 yılında imzalanan "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi" olarak gösterilmektedir. Bu sözleşme Avrupa'dan Türkiye'ye olan göçleri mülteci statüsünde değerlendirirken, Avrupa dışından gelenleri ise sığınmacı olarak tanımlamaktadır. 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği ise sığınmacılara geçici koruma

sağlamakta ve oturma izni hakkı vermektedir. Bu sebeple Suriyeli göçmenler başka bir ülkenin onları mülteci statüsünde değerlendirmesine kadar Türkiye’de geçici sığınmacı olarak değerlendirilmekte ve pasaport olmadan giriş çıkışlarına olanak sağlamaktadır (Kap, 2014).

2.2. Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının yayımlanmış olduğu 23 Kasım 2021 tarihli verilere göre, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacı sayısı 3 milyon 734 bin 874 kişidir. Bu sayının 1 milyon 770 bin 17’si (%47,4) çocuk statüsündedir. 2 milyon 645 bin 464 kişi kadın ve kız çocuğu olarak belirlenmiştir (Türkiye Göç İstatistiği, 2021).

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sığınmacı Sayısı

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	264.170	246.605	510.775
5-9	294.387	276.489	570.876
10-14	221.260	207.855	429.115
15-18	139.732	119.672	259.404

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2021), Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler, 23.11.2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, adresinden erişildi.

Türkiye’de bunun dışında başka ülkelerden gelmiş 320.000 kişi uluslararası koruma başvuru statüsündedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin %98’i kent veya köylerde, geri kalanı Geçici Barınma Merkezlerinde yaşamaktadır. Göçmenlerle ilgili maliyetlerin çoğunluğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından karşılanmaktadır. 2020 yılında patlak veren küresel COVID-19 krizinin etkisiyle gelir kaynaklarını kaybeden ve yaşamını idame ettirme konusunda etkilenmiş sığınmacılara yardım amacıyla 3RP (Regional Refugee and Resilience Plan) revize edilmiş ve BM’nin COVID-19 Küresel İnsani Müdahale Planına güdümlü hareket edilmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bu konudaki kapsamı kişinin kayıt altına alınma, korunma, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi durumlara da yansımaktadır. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik ise sığınmacıların işe girme, iş sahibi olma gibi tüm istihdama dair olanaklarını korumaktadır. 2018 senesinde yürürlüğe giren Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı sığınmacı, göçmen vb. kişiler ile yerel toplum arasındaki beraberliğin ve uyumun sağlanması ve göçmenlerin bağımsız bir şekilde adapte olması amaçlanmıştır. Yerel halk ve göçmenler arasındaki sosyal sürtüşme ve boşluğun artmasına dair emarelerin hala görülmesinin üstüne salgın öncesi ve salgın sürecindeki dönemlerde artan yardım, istihdam fırsatları gibi durumların da bu ilişkileri gerebileceği düşünülmektedir. Geçici koruma konusunda sadece merkezi yönetimlerin değil, yerel birimlerin de yerel kalkınma, genel hizmet ve sunum konusunda hayati bir önemi vardır (Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2021).

Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre 2020 yılı itibarıyla 5 ilde 7 geçici barınma merkezi ve bu merkezlerde 59.887 geçici koruma kapsamında Suriyeli sığınmacı vardır. Bu merkezlerde eğitim, sağlık, dini hizmetler mevcuttur ve sosyal bir yaşam aktiftir. Eğitim merkezleri göçmenlerin meslek sahibi olmaları amacıyla hizmet vermektedirler (İçişleri Bakanlığı GİGM, 2021).

2.3. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Eğitimi

MEB bünyesindeki Suriyeli Öğrenci Sayısı 8 Haziran 2021 tarihinde yapılan açıklamada anaokulu seviyesinde 35 bin 707, ilkököl seviyesinde 442 bin 817, ortaokul seviyesinde 348 bin 638 ve lise seviyesinde 110 bin 976 olarak verilmiştir. Toplam 771 bin 428 öğrenci eğitim hayatını sürdürmektedir. Yaşı tutmasına rağmen okula gitmeyen 432 bin 956 çocuk vardır (Mülteciler Derneği, 2021).

2020-2021 eğitim öğretim yılı itibarıyla geçici koruma altındaki 768.000 Suriyeli çocuk, MEB’e bağlı okullarda eğitimlerini sürdürmektedir. Türkiye’deki çocukların okula kayıt olma oranı ilkököl düzeyi için %79,5, ortaokul için %78,9, lise düzeyi için %39,7 olarak verilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların %35,8’inin ise okula gitmediği görülmektedir. Eğitim Sektörü Çalışma Grubunun yaptığı bir ankete göre geçici koruma altındaki göçmenlerin ağırlıklı olduğu bölgelerdeki çocukların %14’ünün 2020-2021 akademik yılı için okula kayıt yaptırmadığını, bu çocukların anne babalarının ise %66’sının o yıl için çocuklarını okula göndermeyi düşünmedikleri görülmüştür. Ankete katılanların %28’i, ailenin sahip olduğu ekonomik sorunların kayıt yaptırmamanın ana nedeni olduğunu, %23’ü okul çağındaki çocuklarının çalıştığını, %12’si de kayıt olmama durumunun fiziksel veya zihinsel bir engelden dolayı olduğunu belirtmiştir (Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2021).

16 Mart 2020 tarihinde COVID-19 salgını sebebiyle örgün ve yüz yüze eğitime ara verilmesi ile 19 milyon çocuk uzaktan eğitim kapsamında eğitimlerine devam etmek zorunda kalmıştır. Bu durum maddi, manevi, sosyo-kültürel ve ruhsal olarak halihazırda adaptasyon sorunları yaşayan koruma altındaki göçmen çocukları daha da etkilemiş ve akran etkileşimi, uyum sağlama, hedef kazanımların yerleşmesi vb. durumların kaybına veya gecikmesine yol açmıştır. Milli eğitim bakanlığı ve diğer bakanlıkların ortak çalışmaları, EBA (Sürekli Eğitim Bilişim Ağı) gibi

platformlara destek verilmesi ve internet ve teknolojiye erişime yardım edilmesi gibi durumlarla bu durum telafi edilmeye çalışılsa da bu dönemde okullara kayıt ve devamlılık sekteye uğramıştır. Yaklaşık %50'sinin Türkçe becerilerinde sorun yaşadığı, internet erişiminin kısıtlı olduğu, teknolojik alet ve ekipman gibi araçlarda eksiklik yaşayan Suriyeli çocukların ise salgın döneminde uyum sorumluları daha da artmıştır. 3RP kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti MEB'in "Daha Güçlü Bir Gelecek için 2023 Eğitim Vizyonu", "11. Ulusal Kalkınma Planı" ve onaylı COVID-19 politikaları ile güdümlü eğitim programları oluşturma amacıyla ulusal ve yerel düzeylerde kamu kurumlarıyla iş birliği içinde çalışmaktadır. Halihazırdaki durum lojistik altyapı desteği ihtiyacını doğurduğu kadar öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları için de hizmet içi eğitim üzerinden psikososyal destek verme, pedagojik yaklaşımlarda yenilenme ve günceli yakalama ve kültür sorunlarına dair çözümsel yaklaşımlara aşına olma gibi yetenekleri de kazanma zorunluluğu getirmiştir (Arık, 2020).

Öğrenim kurumlarında ayrımcılık, uyumsuzluk, kültür bariyerleri ve dil sorunları gibi sorunların çözümü için MEB beş yaşındaki geçici koruma altındaki çocukların Erken Çocukluk Eğitimi programına (ECE) en az bir yıllığına kayıt olmasını desteklemektedir. Bu programın temel amacı, özellikle eğitim veya öğretim programlarına kayıt olmamış 428.000'den fazla çocuğun topluma kazandırılma ve işlevsel hale gelme sürecine yardım etmektir (Türkiye'de Geçici Koruma Sağlanan Çocukların Eğitimi istatistik raporu, 2019).

2.4. Devlet Okullarındaki Suriyeli Mülteci Öğrencilerin yaşadıkları Sorunlar

Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim konusunda yaşadıkları sorunların en başında gelenlerden birisi dil bariyeridir. Dil bariyeri, MEB bünyesindeki Suriye göçmeni öğrencilerin diğer öğrenciler ve öğretmenlerle arasındaki iletişim problemlerine neden olmakta ve eğitimin aksamasına neden olmaktadır (Emin, 2016; Er ve Bayındır, 2015; Uzun ve Bütün, 2016). Bunun dışında okul veya aile içi maddi sorunlar da Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitimi ile alakalı sorunlardan önde gelenlerdendir. Devlet okullarının kapasiteleri, güncelliğini koruyamamış materyaller, öğretmen sayısının azlığı veya var olan öğretmenlerin bu konudaki pedagojik eksiklikleri gibi durumlar da bu konudaki önemli sorunlardır (Sirin ve Rogers-Sirin, 2015, s.10; Watkins ve Zyck, 2014, s.3). Göçmen çocukların aile ekonomisine katkıda bulunma amacıyla çalışmak zorunda kalarak okul devamlılığının aksaması, pandemi dönemi öncesi veya sonrasında eğitime erişme olanaklarının zorlukları, ulaşım-barınma-gıda gibi konulardaki sorunlar ve erken evliliğe zorlanma gibi kültürel farklılıklar da devlet okullarında okuyan Suriyeli mülteci öğrencilerin yaşadıkları sorunlara örnek gösterilebilir. Bu durumlar haricinde Suriyeli nüfusun artması, bu konuya ayrılan ekonomik kaynakların ve projelerin artan nüfusa yetmemesi ve mülteciler konusundaki kanuni belirsizlikler de bu sorunlara etki eden faktörlerdendir (Esen, Duman ve Alper, 2016, s.149). Kayıt dışı bir şekilde Türkiye'de yaşamaya devam eden mültecilere dair plan ve programların yapılmasının zorlukları, okullarda ırksal olarak yaşanan akran zorbalığı, dışlanma gibi durumlar da bu öğrencilere sağlanması gereken psikolojik yardımları ve rehberlik hizmetlerini sekteye uğratmaktadır (Cırit, vd., 2019).

Bu sayılan uyumsuzlukların hem mülteci öğrenciler hem de aynı ortamda bulunan diğer öğrenciler için eğitim ve öğretime ulaşmada ve öğrenmede sorunlara sebep olduğu düşünülmektedir ve bu yapılan araştırmanın da çıkış noktalarından birisidir. Sınıf ortamında eğitimi etkileyen ve mülteci öğrenciler için zorluk yaşatan bir diğer faktör de dil bariyeri ile alakalı olarak alfabe farklılığıdır. Latin alfabesine yabancı olan öğrencilerin bu alfabe üzerinden Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler vb. derslerin içeriklerine dair kazanımları da yavaşlamaktadır. Bu ve burada bahsi geçmeyen diğer zorluklar ve sorunlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde mülteci öğrencilerin devlet okullarındaki akranları ile olan farkları açılmakta, bu öğrenciler okula, eğitime ve çevreye yabancılaşmakta ve topluma kazandırılmaları zorlaşmakta veya imkansızlaşmaktadır (Erdem, 2017).

Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Süreçlerinde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar Öğretmenler için de tıpkı Suriyeli öğrenciler için olduğu gibi mülteci öğrencilerin eğitimindeki en büyük engel dil bariyeridir. Suriyeli mültecilerin buldukları sınıflarda iletişim, uyum ve müfredat konularında yaşanan sorunlar, Türkçe derslerinde Türkçeye dair ön hazırlık, bilgi veya kulak aşinalığı olmayan çocuklara ve anadili Türkçe olan yerlilere aynı müfredat üzerinden aynı dersliklerde aynı yöntemlerle eğitim verme gibi durumlar da bu bariyeri perçinleyen faktörlerdendir (Sözer ve İşiker, 2021).

Aykırı (2017) bu duruma dair araştırmasında öğretmenlerin en çok sorun yaşadıkları konuların dil farklılığı, öğrenci ve velilerin Türkçe konuşma ve yazmadaki eksiklikleri, öğrencilerin eğitimlerinin savaş, göç vb. durumlar yüzünden aksaması sebebiyle yaşlarına ve eğitimsel hazırbulunuşluklarına uygun olmayan sınıflarda okumaları ve göçmen velilerin ilgisizlikleri olarak belirlemiştir. Bunun dışında kültürel farklılıklar ve savaş ve göçün getirdiği psikolojik sorunların getirdiği zorluklar da sınıf ve okul içerisinde uyumsuzluklara sebep olmakta, öğretmene karşı inat, düşmanlık ve öfkeye dönüşmektedir. Bu durum da öğretmenin sınıf içerisindeki iş yükünü arttırmakta, verdiği eğitimi baltalamakta ve sınıf içi ahengi sağlamasını zorlaştırmaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Nitel araştırmanın alt başlıklarından fenomenoloji (olgu bilim) bu araştırmanın desenini oluşturmaktadır. Fenomenoloji kavramlara dair anlamların ve bu kavramla ilişkisi bulunan bireylerin fikirleri üzerinden bir resim çizme olgusudur. Fenomenolojinin temel amacı bir tanımlamadan çok kavramın ne şekillerde fikir veya olgu halini aldığını anlamaktır (Creswell, 2015).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, 2021 yılı Aralık ayı itibarıyla Türkiye genelinde görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırma konusu hakkında farklı düşüncelere erişebilme hedefiyle katılımcılar karma yöntemle rastgele bir şekilde seçilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Katılımcılar

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Branş
K1	Erkek	45	Sınıf Öğretmeni
K2	Kadın	35	Sınıf Öğretmeni
K3	Kadın	39	Sınıf Öğretmeni
K4	Kadın	49	Sınıf Öğretmeni
K5	Kadın	45	Sınıf Öğretmeni
K6	Kadın	24	Sınıf Öğretmeni
K7	Erkek	32	Sınıf Öğretmeni
K8	Kadın	26	Sınıf Öğretmeni

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu form 8 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Formdaki sorulara dair literatür incelenmiş ve kapsam geçerliliği test edilmiştir. Katılımcılara konuya dair fikirlerini almak amacıyla 5 soru iletilmiştir. Gelen cevaplar içerik-analiz ve betimsel-yorumlayıcı teknikleri kullanılarak analiz edilip sunulmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Mülteci Öğrencilerin Yaşadıkları Problemlere İlişkin Bulgular

Araştırmacı tarafından katılımcıların mülteci öğrencilerin deneyimlerine ilişkin düşüncelerini öğrenmek amacıyla “Gözlemlerinize göre mülteci öğrencilerin genel olarak yaşadıkları problemler nelerdir?” sorusu iletilmiştir. Gelen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tablo şu şekildedir:

Tablo 3. Mülteci Öğrencilerin Yaşadıkları Problemler

TEMA	F	%
Ekonomik problemler	3	% 37,5
Eğitim Geçmişi ve Altyapısı	2	% 25
Adaptasyon problemi	5	% 62,5
Dil problemi	5	% 62,5
Aile düzeni (erken evlilik, çalışmaya zorlanma vb.)	3	% 37,5

Katılımcılara göre mülteci öğrencilerin en çok yaşadığı sorunların başında uyum sağlama, adapte olamama sorunu ve dil bariyeri gelmektedir. Çeşitli katılımcılardan çevrelerine ve yeni bir ülkeye adaptasyon sorunu yaşayan mülteci öğrencilere dair öğretmenlerin gözlemlerine göre mülteci öğrenciler kendilerini diğerleri tarafından kabul görülmemiş olarak görmekte ve kendi dilini konuşan diğer mültecilerle ayrı bir klik oluşturarak gruplaşmaktadırlar. Öğrenciler arasındaki bu duruma dil bariyerinin de çok etkisi olduğu gelen cevaplarda görülmektedir. Mülteci öğrencilerin dil problemleri dışında ailelerinin de aynı sorundan mustarip olması da bu duruma ayrı bir boyut katmaktadır. Genelde aile içerisinde çocukların ebeveynlerden daha iyi Türkçe konuşabilmesi sebebiyle, ev işleri, resmi işler veya tıbbi durumlar gibi dil gerektiren konularda çocuklara ağır bir yük binmekte ve bu durum da çocukların okula devamlılığını zorlaştırmaktadır. K6'nın bu konudaki neden-sonuç ilişkisine dair yorumu şu şekildedir: “Mülteci öğrenciler genel olarak ortama ve kişilere uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler. Çevreye ve kişilere uyum sağlayamamaları yaşadıkları büyük sorunlardan biridir. Bu sorunun temelinde de dil farklılığı yatmaktadır. Gerek öğretmeni ile gerekse arkadaşları ile ortak bir dil kullanamamalarından ötürü iletişim kurulamamaktadır.” K2 dil bariyeri ve uyum sağlayamama arasındaki ilişkiyi birbirini besleyen iki faktör olarak görmekte ve bazı mülteci öğrencilerin uyum sağlayamadıkça dil öğrenmemeye daha çok yabancılaştığını ve hatta bilinçli olarak uyum ve dil sınıflarına devamsızlık yapanları örnek göstermektedir. Bu iki büyük sorun dışında öğretmenlere göre mülteci öğrencilerin göç ve savaş gibi durumlar sebebiyle eğitim ve öğretimden geri kalması, mülteci ailelerin ekonomik olarak eğitime karşı yetersiz kalması ve kültürel farklılıklardan doğan erken evlilik, erken iş hayatına atılma gibi durumlar da mülteci öğrencileri etkileyen diğer büyük sorunlardandır. K2 öğrencilerin eğitimsel olarak hazır bulunuşlukları konusunda eskiden beri burada olan, ilköğretimin en temel seviyesinden beri

Türkiye’de eğitim alan öğrenciler ve sonradan gelen öğrenciler arasındaki farka dikkat çekmektedir. Katılımcı, ilkokuldan beri aynı eğitim sistemi içerisinde yetişmiş olan öğrencilerin daha az sorun yaşadığını belirtmektedir. Ayrıca 2 katılımcı göçmen öğrenciler tarafından ekonomik sebepler yüzünden COVID-19 salgını döneminde gerçekleşen uzaktan eğitim programlarına katılımının nispeten daha az olduğunu ve bu durumun da eğitimlerini sekteye vurduran faktörlerden biri olduğunu belirtmişlerdir. K8 mülteci öğrencilerde en sık gördüğü problemlerin savaş ve göç sonrası yaşanan psikolojik sorunlar ve Türkiye’de kalıcı olmama düşüncesinin yarattığı okula karşı isteksizlik ve kayıtsızlık olduğunu ifade etmektedir.

4.2. Mülteci Öğrencilerin Okul Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

Mülteci öğrencilerin yaşadıkları bu problemlerin veya başka diğer problemlerin okul içerisindeki düzene ve diğer öğrencilere ne şekilde ve ne derecede yansıdığını anlamak amacıyla araştırmacı tarafından katılımcılara “Mülteci öğrencileriniz okulun düzenini ne yönde etkiliyor? Bu durumdan diğer öğrenciler nasıl etkileniyor?” sorusu iletilmiştir. Gelen cevaplar doğrultusunda oluşturulan tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 4. Mülteci Öğrencilerin Okul Üzerindeki Etkileri

TEMA	F	%
Nötr	2	%25
Gruplaşma	4	%50
Şiddet (kavga, hırçın davranışlar)	3	% 37,5
Akademik olarak kötü örnek olma	2	%25
Sosyal olarak kötü örnek olma	3	% 37,5

Gelen cevaplara bakıldığında mülteci öğrencilerin okul düzeni içerisindeki durumlarına dair yapılan gözlemlerde en çok ırk üzerinden ayrışma ve gruplaşma olduğu görülmektedir. K2 bu konuya dair yine dil farklılığı faktörünün mülteci öğrencilerin kendilerini ifade edememe, dışlanmış hissetme gibi durumlara sebep olduğunu ve böylelikle kendi dillerini konuşan diğer mültecilerle gruplaşmaya sebep olduğunu ifade etmektedir. K3 de bu konuda benzer bir şekilde dil ve kültür farklılığının uyum sorununa sebep olduğunu, zil çaldığında derse girmek veya dersten izin alarak çıkmak vb. kurallara riayet etmede oryantasyonun ve alışkanlıkların pekiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. K6 bu konuya dair düşüncelerini “Okula uyum sağlamakta zorlanan mülteci öğrenciler çevreleri ile iletişim kuramayınca dışavurum olarak sinir duygularını yansıtmaktadırlar. Okulun ve sınıfın düzenini bozma yönünde hareketler sergilemektedirler. Diğer öğrenciler de haliyle bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler.” şeklinde belirtmiştir. Bunun dışında bu soruya gelen cevaplarda 3 katılımcı mülteci öğrencilerin psikolojik ve sosyal sorunlarından dolayı sebep olduğu kavga, hırçınlık ve sataşma gibi olaylara dikkat çekmektedir. Mülteci öğrencilerin akademik olarak diğer öğrencilere kötü örnek olduğuna dair üç katılımcıdan (K6, K3 ve K4) benzer cevaplar gelmiştir. Gelen cevaplar genel olarak okulun akademik başarı ortalamasını düşürerek başarı standartlarına aşağı çekme, ödev yapmama gibi konular ekseninde şekillenmiştir. Gelen cevaplara göre okul idarelerinin bunun gibi durumların önüne geçmek amacıyla mülteci öğrenciler için ayrı sınıflar açma veya sınıflara azar azar yerleştirme gibi uygulamaları da yaygın olarak görülmektedir. Bunun haricinde K4 çalıştığı okuldaki mülteci kız öğrencilerin makyaj ve süslenme gibi aktivitelere daha çok eğilimli olduğunu ve bu durumun da diğer öğrenciler üzerinde yanlış bir etki bıraktığını ifade etmektedir. Ayrıca bahsedilen gruplaşma ve ayrımcılık olaylarının da okul içerisinde öğrenciler arasında kavga, sürtüşme vb. durumlara sebep olduğuna dair K2, K4’ten benzer yanıtlar gelmiştir. K1 ve K7 mülteci öğrencilerin okul düzenine etkilerinin nötr bir durumda olduğunu ve diğer öğrencilerle yaşanan problemlerle aynı düzeyde ve sıklıkta görüldüğünü belirtmiştir. K1 bu duruma dair her öğrenci ile yaşanan sorunların mülteci öğrencilerde de aynı şekilde görüldüğünü belirtirken, K7 okuldaki mülteci öğrencilerin genelinin kurallara uyumunda bir sorun yaşanmadığını ifade etmektedir. K8 ise mülteci öğrencilerde okul düzenine karşı kayıtsız ve uyumsuz bir tavır gözlemlendiğini, bunun başlıca sebebinin de öğrencilerin ailelerinin Türkçe bilmemeleri sebebiyle yanlış davranışlarında ailelerine şikâyet edilemedikleri ve yine dil bariyeri yüzünden aile ve okulun koordineli bir şekilde hareket edememesini öne sürmektedir. Ayrıca K8, çoğu mülteci öğrencinin sadece okulun ilk haftaları ceza almamak için okula geldiğine, devam eden süreçte ise aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla çalıştığına değinmiştir.

4.3. Sınıf Yönetiminde Mülteci Öğrenciler ile Yaşanan Problemlere ve Etkilerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara derse girdikleri sınıflarda mülteci öğrenciler ile sorun yaşayıp yaşamadıkları, eğer yaşıyorlarsa ne tarz sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların diğer öğrenciler üzerinde varsa ne gibi etkileri olduğunu öğrenmek amacıyla sorular sorulmuştur. “Sınıf Yönetimi konusunda mülteci öğrenciler ile problem yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız ne gibi problemler yaşıyorsunuz? Yaşadığınız bu problemler diğer öğrenciler üzerinde nasıl etki yaratıyor?” sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Yönetiminde Mülteci Öğrenciler ile Yaşanan Problemler ve Etkileri

TEMA	F	%
Nötr	2	%25
Genelde sessizler	1	%12,5
Dil problemi	4	%50
Derse dahil olmama	1	%12,5
Dersin hızını yavaşlatma	3	%37,5
Yaş farkı	1	%12,5
Kötü Örnek (ödev vb.)	2	%25
Sınıf düzenini bozma	1	%12,5

Katılımcılardan gelen cevaplara bakıldığında K1'in mülteci öğrencilerin olduğu sınıflarda sorun yaşamadığı, başarılı öğrenci oranının yerli ve mülteci öğrencilerde aynı olduğu, farklı sebeplerden dolayı akademik zorluklar yaşayan mülteci öğrencilerin sınıf düzeni bozmadığını fakat genellikle dil bariyeri sebebiyle sınıf içi etkinliklere aktif katılım yapamadığını belirttiği görülmüştür. Ayrıca K1 mülteci öğrencilerin mülteci öğrencilerin genelde ya sınıfta öne çıkacak kadar başarılı ya da çok başarısız olduğunu, özellikle kendi anadillerindeki derslerde veya İngilizce derslerinde daha başarılı olduğunu, bunun da birden fazla dil bilmenin getirdiği bakış açısı sayesinde olduğunu ifade etmiştir. K1 mülteci öğrenciler ve yerli öğrenciler arasındaki ilişkileri normal olduğunu, mülteci öğrencilerin dil becerileri ile diğer öğrenciler ile kaynaşmalarının doğru orantılı olduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca K1 mülteci öğrencilerin sınıf düzeni konusunda bir sorun yaratmadığını fakat uzaktan eğitim sürecinde çoğu mülteci öğrencinin ekonomik veya ailevi problemler sebebiyle katılamadığı da belirtmiştir. K2 ise bu konuda derslerde telaffuz sorunları sebebiyle dersin yavaşlayabildiğini ama bu sorunun zaman ve tecrübe ile ters orantılı bir şekilde azaldığını ifade etmiştir. Bu gibi durumlarda öğretmenlerin mülteci öğrencileri idare etmesi gibi hareketlerin ise yerli öğrencilerde mültecilere karşı pozitif ayrımcılık, kayırmacılık yapıldığına dair düşüncelerin oluşmasına sebep olduğunu da işaret etmiştir. Türkçe öğretmeni olan K3 de K2'ye benzer bir şekilde dil yetersizliğinin sınıf işleyişini yavaşlattığını, okuma çalışmaları gibi etkinliklerde yabancı öğrenciye sıra geldiğinde tıkanma yaşandığını bu durumun da hem o öğrenci için rencide edici bir ortam yarattığını hem de dersin ahengini bozduğunu belirtmiştir. K3 yazı yazma çalışmalarında sınıftaki mülteci öğrenciler için ayrı etkinlikler yaptığını, rencide olmak istemeyen öğrenciler için ayrı etkinlikler ve ayrı vakit ayırması gerektiğini ve bu durumun da kendisi için zorlayıcı olduğunu belirtmiştir. K4 bu konuda sınıf yönetiminde mülteci öğrencilerin kendisi için zorlayıcı bir durum oluşturmadığını fakat dersten geri kalan veya anlamayan mülteci öğrencilerin geri planda kalıp derse karşı nötr bir durum sergilediğini belirtmiştir. Bu durumun diğer katılımcıların (K2 ve K3) da dediği gibi sınıfta konuların ilerlemesini ve işleyişini yavaşlattığını söylemiştir. K4 sınıf içerisinde mülteci öğrencilerden etkilenen bazı yerli öğrencilerin olduğunu, bu etkinin de genellikle ödev yapmayan mülteci öğrencilerin diğerlerini de yapmamaya teşvik etmesi gibi durumlarla gerçekleştiğini belirtmiştir. K5 ise sınıf yönetimi konusunda eğitim sistemine entegre olmuş ve uzun süredir Türkiye'de yaşayan mülteci öğrencilerle bir sorun yaşamadığını fakat Türkçe bilmeyen öğrencilerin sınıf içerisinde sıkılıp konsantrasyonlarını başka şeylere yönelttiğini, bunun da sınıf yönetimini zorlaştırdığını ifade etmiştir. K6'nın bu konudaki fikirleri şöyledir: "Evet yaşıyorum. Mülteci öğrenciler ile aramda dil farkı olduğundan dolayı iletişim kurmakta zorluk çekiyorum sadece jest ve mimiklerle iletişim kurmaya çalışmak son derece zor oluyor. Ayrıca sınıfa uyum sağlayamayan mülteci öğrenciler kendilerini dışlanmış olarak hissettiklerinden sınıf düzenini bozmaya çalışıyorlar fakat öğrenciler arasındaki iletişimi ve kaynaşmayı sağladığım takdirde bu sorun ortadan kalkıyor. Bu problemler diğer öğrencilerin de derse motive olmasını olumsuz yönde etkiliyor." K7 ve K8 de dil bariyeri sebebiyle sınıf yönetiminin zorlaştığını söylemektedirler ve ayrıca ders konularının yetişmesi amacıyla müfredattan çok sapmadığını, bunun da geride kalan öğrenciler için vakit ayıramamasına neden olduğunun altını çizmektedir. K8 halihazırda yerli halkının çoğunluğunun da Arapça konuştuğu bir şehirde yaşadığı ve yerli öğrencilerinin de çoğunun Türkçe haricinde Arapçaya vakıf olduğu bir sınıfta görev yaptığı için, sınıf içerisinde Arapça konuşan yerli ve mülteci öğrenciler arasındaki sürtüşmelere ve sözlü sataşmalara karşı öğretmenlerin ikileme düştüğünü ve sorun çözme, arabuluculuk gibi durumlarda zorluklar yaşandığından bahsetmiştir. Bu duruma K8'in verdiği örnek şöyledir: "Birbirleri ile Arapça konuşuyorlar, hocam bana küfretti diyorlar ama ben onların dilini anlamadığım için olayı çözemiyorum. Bu şekilde hem iletişim sorunu yaşıyorum hem de müdahale etmem zorlaşıyor. Bu yüzden de sınıfta Arapça konuşmayı yasakladım."

4.4. Mülteci Öğrenciler ile Diğer Öğrenciler Arasındaki İlişkilerin Diğer Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

Mülteci öğrencilerle aynı okulda eğitim gören yerli öğrencilerin mülteci öğrencilerle ilişkileri ve bu ilişkilerin yerli öğrenciler üzerinde nasıl bir etki yarattığını anlamak amacıyla araştırmacı tarafından katılımcılara "Sizce mülteci öğrenciler ile diğer öğrenciler arasındaki ilişkiler diğer öğrencileri nasıl etkiliyor?" sorusu iletilmiştir. Gelen cevaplara göre bu durumun özetlendiği tablo şu şekildedir:

Tablo 6. Mülteci Öğrenciler ile Diğer Öğrenciler Arasındaki İlişkilerin Diğer Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

TEMA	F	%
İyi ilişki kuruyorlar	3	%37,5

Gruplaşıyorlar	4	%50
Karma (hem iyi hem kötü)	2	%25
Kötü örnek (aşırı süslenme vb.)	1	%12,5
Kavgacı oluyorlar	2	%25
Suçlama yapıyorlar (sen çaldın, küfrettin)	1	%12,5

K1 yerli ve mülteci öğrenciler arasındaki ilişkiler konusunda olumlu bir tablo çizmektedir. Katılımcı yerel kültürün içine doğmuş veya bu kültüre adapte olmuş mültecilerin yerli öğrencilerle normal bir şekilde ilişkiler kurduğunu ve fark gözetmeksizin arkadaşlık edebildiklerini iletmiştir. K2 ise bu konuda dışlanma ve gruplaşma gibi olayların görüldüğünü, bu sebeple de yaşça büyük mülteci öğrencilerin kendinden küçük mülteci öğrencileri koruma güdüsüyle aşırı korumacı davranışlar sergilediği olaylara ve durumlara tanık olduğunu ifade etmiştir. K3 ise K1'e yakın bir düşünceye sahip olmakta, yerli ve mülteci öğrenciler arasında çok iyi ilişkiler kuranların da gruplaşarak uzak duranların da olabildiğini söylemektedir. K4 mülteci öğrenciler ve yerli öğrenciler arasındaki ilişkinin ve bu ilişkilerin yerli öğrencileri nasıl etkilediğine dair kız mülteci öğrencilerin süslenme, makyaj vb. faaliyetlere daha meyilli olduğunu ve bu durumun diğer öğrenciler için kötü örnek oluşturduğunu, mülteci öğrencilerden kız olanların uyum sorunlarının daha zorlu olduğunu, bunun da yerli ve mülteci kız öğrenciler arasındaki ilişkilerin daha gergin olmasına ve yavaş gelişmesine yol açtığını belirtmektedir. K4 aynı zamanda erkek mülteci öğrencilerin daha hareketli ve hırçın olduğunu, göç veya akademik olarak geri kalma gibi sebeplerle genelde yaşlarının sınıflarındaki diğer öğrencilerden daha büyük olduğunu ve bunun da diğer öğrencilerle ilişkilerinin yavaş gelişmesine sebep olduğunu söylemektedir. K5 mülteci ve yerli öğrenciler arasındaki ilişkileri nötr bir çerçevede değerlendirmekte ve ilişki kurabilenlerin azınlık olduğunu, genelde kendi dillerini konuşan kişilerin birbirleri ile gruplaştığını ve diğerlerine olumlu veya olumsuz bir etkisi olmayacak şekilde kendini soyutladığını belirtmektedir. K6 iki çeşit öğrenci arasındaki ilişkileri tanımlarken net bir anlaşmazlık tanımını kullanmaktadır. Katılımcı sınıftaki yerli öğrencilerin mülteci öğrencilere karşı agresif bir tutumları olduğunu, bu tutumun fiziksel veya ruhsal olarak herhalde görüldüğünü ifade etmektedir. Fiziksel saldırı olarak tenefüslerde veya derslerdeki itme veya vurma olaylarını, ruhsal saldırı olarak ise sınıfta bir eşyanın kaybolması, bir zararın verilmesi gibi durumlarda yerli öğrencilerin ilk olarak mülteci öğrencileri suçlamaları, sıralarda yan yana oturunca şikâyet etmeleri, aşağılayıcı sıfatlar kullanmaları gibi durumları örnek vermektedir. Katılımcı bu duruma örnek olarak sınıfta yerli öğrencinin mülteci öğrenciyi kekini çalmakla suçlaması ve saldırmasını, sonrasında ise kekin çocuğun kendi keki olduğu ortaya çıktığında dahi özür dilemeyip “Senin olmasaydı yine benim kekimi çalardın.” vb. cümlelerle aşağılamasını örnek vermiştir. K7 ve K8 yerli ve mülteci öğrenciler arasındaki ilişkilerin etkisini nötr olarak ifade etmekte, K7 dil çerçevesinde gruplaşmaların var olduğunu, yerli veya mülteci ailelerin diğerlerine karşı tavırlarının bu konudaki etkisinin son derece yüksek olduğunu yani aileleri önyargısız ve pozitif bir duruş sergileyen çocukların yerli veya yabancı ayırmaksızın anlaşış ilişkiler kurduğunu ama bu ilişkilerin sosyal olarak olumlu veya olumsuz bir etkisi olup olmadığına dair bir fikri olmadığını belirtmiştir. Ayrıca K7 mülteci öğrencilerin oyun oynama alışkanlıklarının olmadığını, geldikleri toplumdaki savaş ve şiddet kültürü sebebiyle sosyalleşme konusunda hırçın olabildiklerini ve öğretmenler olarak oyun oynamayı öğretmeleri gerektiğini söylemektedir. K8 ise zaten Arapça konuşanların çoğunlukta olduğu bir şehirde görev yaptığı için Türk öğrencilerin ve Arapça konuşan öğrencilerin kendi aralarında gruplaştığını fakat ırk veya dil üzerinden bir sorun yaşanmadığını, okulun ve ilgili velilerin de bu tarz ayrılmaya karşı öğrencileri yönlendirdiğini ifade etmiştir.

4.5. Katılımcıların Mülteci Öğrenciler ile Yaşadıkları Sorunların Diğer Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

Okulun ve sınıfların genel olarak veya öğrenciler özelinde başarıların mülteci öğrenciler ile yaşanan sorunlar tarafından nasıl etkilendiğine dair fikir almak amacıyla öğretmenlere “Mülteci öğrenciler ile yaşanan sorunlar diğer öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkilerine yönelik neler düşünüyorsunuz?” sorusu iletilmiştir. Gelen cevaplar üzerine oluşturulan tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 7. Katılımcıların Mülteci Öğrenciler ile Yaşanılan Sorunların Diğer Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Düşünceleri

TEMA	F	%
Sınıf yönetimi zorlaştığı için başarı düşebiliyor	3	% 37,5
Dil bilme ile orantılı	3	% 37,5
Nötr	2	%25

K1 bu konuya dair mülteci öğrencilerin varlığının genel akademik başarı üzerinde bir etkisinin olmadığını, hatta birden fazla dil bilmelerinin getirdiği yeteneklerin İngilizce vb. derslerde sınıf içi rekabet potansiyelini artırıp akademik başarıyı yükseltebileceğini belirtmiştir. K3 öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda zorlandığı veya yavaşladığı durumların sınıf genelinde ilerlemeyi de beraberinde yavaşlatıp akademik başarıyı sekteye uğratabileceğini düşünmektedir. K4 ödev, proje, derse karşı sorumluluk gerektiren davranışlara karşı sorumsuz davranan mültecilerin olduğu sınıflarda diğer öğrencilerin de bundan etkilenerek derse karşı sorumsuz bir tavır geliştiren öğrencilerle deneyimi olduğunu ve geride kalan öğrencilerin dersin ilerlemesini engellediğini ifade etmiştir. K6 da buna benzer düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Mülteci öğrenciler ile aramızda olan dil

farkından dolayı iletişim kurmak ve ders anlatımı yapabilmek çok zor olduğundan diğer öğrencilere ayırdığım vakitten çok daha fazlasını ayırmam gerekiyor. Böylelikle diğer öğrencilerin ders sırasında alabileceği verim istemsiz olarak düşüyor. Bir diğer sorun da öğrenciler arasındaki iletişimsizlik. Bu sorun da sınıf içerisinde gruplaşmaya ve çatışmaya yol açıyor. Dolayısıyla ders anlatımı için ayırdığım vaktin büyük bir kısmı sınıf düzenini sağlamakla geçiyor. Bu durum da diğer öğrencilerin akademik başarısını olumsuz yönde etkiliyor.

5. TARTIŞMA

Mülteci öğrencilerin bulunduğu okullardaki akademik ve sosyal etkilerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, Türkiye genelindeki sınıf öğretmenlerine konu dahilinde sorulan sorulara gelen cevaplarla elde edilen bulgular, konu hakkındaki çeşitli makaleler ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda benzer ve ayrışan sonuçlara rastlanmıştır. İmamoğlu ve Çalışkan tarafından yapılan çalışmada mülteci öğrencilerin Türkçe dilindeki yetersizlikleri öne çıkan bir sorun olarak görülmüştür. Öğretmenlerin mülteci öğrenciler ile hazır bulunmuşluklarının düşük olması ve konuya dair hazırlıksız, bilgisiz veya yetersiz oldukları, belirli bir oryantasyon, merkezi destek veya bilgilendirme gibi bir çalışmanın eksikliğinin yaşandığı görülmüştür. Bu iki durumun bu çalışma ile aynı sonuçları gösterdiği görülmektedir. Ayrıca aynı çalışmada iletişim kuramama neticesinde istenmeyen davranışların yoğunlaşmasını büyük bir sıkıntı olarak gören ve sınıf veya okul içerisinde bu sebepten sorun yaşayan öğretmen oranı %95 olarak görülmüştür. Bu durum da yapılan çalışma ile benzer bir sonuçtur. Aynı çalışmada öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerin, diğer öğrencilerle ilişkileri konusunda gözlemlerine dair görüşleri alındığında en sık karşılaşılan sorunun %40 ile iletişim kurma olduğu görülmüştür ve bu da yapılan çalışma ile benzeşmektedir. Öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerin eğitiminde başvurduğu yöntemlerde ise yerli öğrencilerle aynı müfredatı uygulayanlar ve Türkçe okuma-yazma derslerine ağırlık verenlerin öne çıktığı görülmüştür. Bu durum yapılan çalışma ile çelişmektedir. (İmamoğlu ve Çalışkan, 2017)

Özer vd.'nin yaptığı çalışmada, mülteci öğrencilerin dil, eğitim altyapısı ve uyum sağlama gibi konularda yaşadıkları sorunların eğitim kurumlarında mülteci öğrencilerle alakalı sorunların en başında gelen faktörlerden olduğunu tespit etmiştir. Bunun haricinde mülteci öğrencilerin hangi kademe ve sınıftan eğitimine devam edeceği, kurumdan kuruma ve öğretmenden öğretmene değişen uygulamalar, öğretmenlerin bu konudaki deneyimsizlik, vakit yetmezliği vb. sorunlar da diğer alt problemler olarak görülmüştür. Bu hususta yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Dil ve kültür ediniminin başladığı yaş ve mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının büyüklüğünün ters orantılı olduğu, dışlanma, öğrenme güçlüğü ve derse karşı motivasyonun azlığı gibi durumların Türk eğitim sistemine erken giren mülteci çocuklarda daha az görüldüğü de görülmüştür. Özellikle dil engelinin hem mülteci öğrenciler hem yerli öğrenciler hem de öğretmen için akademik bir sorun olduğu ve sınıf içi öğrenmeyi tamamen ve herkes için olumsuz etkileyen bir sorun olduğu görülmüştür. Bu durum da yine yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. (Özer, vd., 2016)

Erdem çalışmasında mülteci öğrenciler ve yerli öğrencilere verilen eğitimin, müfredatın içeriğinin ve öğretim yöntem ve tekniklerinin belirli ve aynı kalıptan çıktığını, bu durumun da iki taraf için de zararlı sonuçlara yol açtığını tespit etmiş ve bu soruna dair bir düzenleme gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan çalışmada da bu duruma benzer bir sonuca rastlanmıştır. Özellikle mülteci öğrenciler ve yerli öğrencilerin homojen bir dağılım gösterdiği sınıflarda sınıf yönetiminin zorluklarına dair elde edilen bulgular da bu savı destekler niteliktedirler. Aynı çalışmada dil bariyeri, Türkçeye ve Latin alfabesine olan yabancılaşma ve yaş ve eğitim geçmişinin bazı mülteci çocuklarda savaş ve göç gibi durumlar sebebiyle uyumsuz olması gibi sorunlar da başta gelen sorunlar olarak görülmektedir. Bu temalar, Latin alfabesine yabancılaşma çekme sorunu dışında, yapılan çalışma ile benzeşmektedir. Ayrıca aynı çalışma için yapılan görüşmelerde öğretmenlerin genelde mülteci öğrenciler için özel bir öğretim stratejisine başvurmadığı görülmüştür. Bu durum da yapılan çalışma ile yarı yarıya benzeşmekte ve yarı yarıya çelişmektedir. Çelişen duruma örnek olarak yapılan çalışmada mülteci öğrencilerin dil edinimini hızlandırmak amacıyla bazı okullarda ayrı sınıfların kurulduğuna, diğerlerinde öğretmen tarafından diğer öğrencilerden ayrı çalışmaların yapıldığına rastlanmıştır. Fakat farklı bir özel öğretim stratejisine başvuran bir öğretmen örneğine rastlanmaması bahsi geçen araştırmadaki bulgular ile örtüşmektedir (Erdem, 2017).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Mülteci öğrencilerin diğer öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkilerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgular göz önüne alındığında çeşitli sonuçlara varılmıştır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde mülteci öğrencilerin okul içerisinde en çok yaşadıkları problemlerin dil ve kültür adaptasyonu çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Mülteci öğrenciler için özellikle COVID-19 virüsü sebebiyle başlayan uzaktan eğitim döneminde eğitime katılımın düşmesi, halihazırda göç ve savaş gibi sebeplerle yaşanan travmalar, buldukları şehir/ülke için kalıcı olup olmadıklarına dair belirsizlikler, kültür şoku, ailelerin ekonomik sorunları ve bu sebeple aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışmaları veya evlenmeleri vb. sebepler yüzünden bu dil ve dile bağlı olarak adaptasyon süreci daha sancılı bir hal almıştır. Mülteci öğrencilerin okulun genel çehresine etkilerine dair sorulan sorularda öğretmenler genel olarak ırk ayrımı ve gruplaşma faktörünü öne çıkarmıştır. Her ne kadar şiddet, hakaret vb. olumsuz bir seviyeye varan durumlar azınlıkta olsa bile, öğrencilerin ırk ve dil üzerinden

gruplaşması farklı okullar ve kültürlerde aynı şekillerde cereyan etmesi dikkat çekicidir. Bunun dışında mülteci öğrencilerin yukarıda bahsedilen sorunlar veya başka faktörler sebebiyle okula ve buldukları topluma aidiyet duymaması da diğer öğrencilere akademik veya sosyal olarak kötü bir örnek oluşturduğu öğretmenler tarafından iletilmiştir. Bu durum sınıf yönetimi konusunda daha mikro bir seviyede incelendiğinde ise yine dil bariyerinin en büyük sorun olduğu görülmektedir. Türkçeye olan yabancıliğin ve mesafeli olmanın diğer akademik yetileri de sekteye uğratmasına, öğretmenlerin mülteci öğrencilere daha fazla zaman ayırmak zorunda kalmasına, sınıfın genel işleyişi ve ilerleyişinin yavaşlamasına sebep olmaktadır. Ayrıca bu durumun yarattığı sosyal baskı öğrenciler arasındaki ayrımı ve uçurumu genişletebilen ve sınıf düzenini bozan bir unsur olarak görülebilmektedir. Sosyal anlamda ise yerli öğrencilerin bu durumdan ne kadar ve ne yönde etkilendiğini anlamak amacıyla sorulan sorulara gelen cevaplar ise genelde yaşanan gruplaşmaların ve ayrımcılığın dışlamaya varan hareketlere sebep olduğunu göstermektedir. Yerli ve mülteci öğrenciler arasındaki ilişkilerin öğrencinin veya ailesinin Türkiye’de bulunma ve adapte olması süresiyle doğru orantılı bir şekilde nötr ve pozitif bir seviyeye çekildiği de görülmektedir. Fakat aynı ilişkiler akademik başarı çerçevesi üzerinden incelendiğinde sınıf yönetimi, dil bariyeri gibi zorlukların öğretmenlerin iş yükünü arttırdığı ve zaman yönetimi açısından sorun çıkardığı görülmektedir. Bu unsurların da akademik ilerleyişe sekte vurduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bulguların ve bu bulguların incelenmesi üzerine bazı öneriler verilebilir. Bu önerilerden ilki oryantasyon ve dil konusunda verilebilir. Yapılan çalışmada mülteci öğrencilerin genel başarıya olan etkisi yüksek oranda Türkçeye aşinalıkları ekseninde değişmektedir. Mülteci öğrencilerin yaşadıkları toplumun dilindeki yeterlilikleri öğrencilerin buldukları toplumdaki uyumlarını daha pürüzsüz ve sorunsuz olmasını sağlayabilir ve akademik başarıyı arttırabilir. Yaşanılan toplumun kültürü ve alışkanlıklarına daha iyi bir uyum içinde çeşitli projeler ve çalışmaların yapılması ve bu konuda standart geliştirilmesi de önerilebilir. Ayrıca eğitim altyapısının bazı mülteci öğrenciler için çok düşük, diğerleri için yüksek olması gibi durumlara karşı da uyum sınıflarının açılması, sınıflara öğrencilerin akademik başarı seviyelerine göre dağıtılması da göz önüne alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, İ. (2005). Suriyeli’ler: sınırlar ötesindeki yaşam mücadelesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 5:92-114
- Arık, B. (2020), Türkiye’de Koronavirüsün Eğitime Etkileri – IV | Dijital uçurum uzaktan eğitimi nasıl etkiliyor?. 24.11.2021 tarihinde <https://www.egitimreformugirisimi.org/koronavirusun-egitime-etkileri-iv-dijital-ucurum-uzaktan-egitimi-nasil-etkiliyor/> adresinden erişildi.
- Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşleri. Turkish Journal of Primary Education.
- Cırt Karaağaç, F. & Güvenç, H. (2019). Resmi İlkokullara Devam Eden Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları. OPUS International Journal of Society Researches , 11 (18) , 530-568.
- Creswell, J. (2015). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (4. baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi. Temel eğitim politikaları. SETA.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). Pedagogical approaches of elementary teachers for primary refugee children. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(4), 175-185.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar Ve Çözümüne Dair Önerileri . Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi , 1 (1) , 26-42 .
- Esen, A., Duman, M. ve Alper, H. (2016). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler: tespitler ve öneriler. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı. İstanbul: Aryan Basım Tanıtım ve Matbaa Hizmetleri.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2021), 2021 Türkiye Göç İdaresi İstatistiği, 23.11.2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişildi.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2021), Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler, 23.11.2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, adresinden erişildi.
- İmamoğlu, H. V. & Çalışkan, E. (2017). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Devlet Okullarında İlkokul Eğitimine Dair Öğretmen Görüşleri: Sinop İli Örneği . Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 7 (2) , 529-546 .
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları. Akademik Perspektif.
- Meb ve UNİCEF. (2019), Türkiye’de Geçici Koruma Sağlanan Çocukların Eğitimi istatistik raporu. 01.01.2022 tarihinde

<https://www.unicef.org/turkey/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1daki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf> / adresinden erişildi.

Mülteciler Derneği, (2021), Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Aralık 2021, 23.11.2021 tarihinde <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden erişildi.

Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. The Journal of Academic Social Sciences.

Regional Refugee & Resilience Plan (3rpa), Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 Bölgesel Mülteci Ve Dayanıklılık Planı, 23.11.2021 tarihinde http://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2021/02/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf adresinden erişildi.

Sirin, S. R. ve Rogers-Sirin, L. (2015). The educational and mental healthneeds of Syrian refugee children. Young Children in Refugee Families. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Sözer, M. A. & Işıker, Y. (2021). Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar . Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 7 (1) , 183-200 .

Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi.

Watkins, K. ve Zyck, S. A. (2014). Living on hope, hoping for education. The Failed Response to the Syrian Refugee Crisis. London: ODI.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ziya, O. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. TBB Dergisi (99)